

Antecedents and Consequences of Academic Buoyancy: A Review of One Decade of Research in Iran

Mohadeseh Doraki*

M.A. in Educational Psychology, Department of Psychology, University of Birjand, Iran

Received: 07/08/2024 Revised: 08/04/2025 Approved: 08/13/2025

Abstract

Background: Enhancing both the quantity and quality of education and fostering students' talents are among the most important goals of the educational system. In this regard, assisting students in overcoming academic difficulties has always been emphasized by policymakers in education. One of the key factors that helps students cope with challenges and difficulties is academic buoyancy.

Aim(s): The purpose of this research is to review the internal studies conducted on academic buoyancy in the last 10 years.

Methods: The present study employed a qualitative approach and was conducted as a systematic review. The search was carried out using the keywords academic persistence, academic buoyancy, academic vitality, academic perseverance, and educational persistence in domestic scientific databases, including the Scientific Information Database (SID), MAGIran, and the Comprehensive Humanities Portal, within the time span of 2014 to 2024. Based on this search, 791 studies were initially identified, out of which 24 articles directly related to the subject of academic buoyancy were finally selected for further review.

Results: The review of previous studies showed that 43 variables related to academic buoyancy have been examined and analyzed. These variables were classified into four categories: individual factors (20 variables), academic factors (19 variables), family factors (2 variables), and school-related factors (3 variables)

Conclusions: The review of studies indicates that academic buoyancy is one of the most influential variables in helping students cope with academic challenges, and it can serve as a predictor of multiple variables in the field of education. At the same time, academic buoyancy itself is influenced by numerous individual and environmental factors.

Keywords: *academic buoyancy, academic persistence, academic vitality, academic perseverance, educational persistence, systematic review, challenge*

*Corresponding Author: Mohadeseh Doraki, mohadesahdoraki@birjand.ac.ir

- Article type: review article

- Article APA Reference

Doraki, M. (2025). Antecedents and consequences of academic buoyancy: A review of one decade of research in Iran. *Qualitative Research in Behavioral Sciences*, 4(1), 201-218. <https://doi.org/10.22077/qrebs.2025.7869.1050>

Extended Abstract

Introduction

Children and adolescents spend a significant portion of their time in school or otherwise engaged in educational activities. One of the most important factors that can help students overcome challenges and obstacles during the course of their education is resilience. Resilience refers to the capacity or ability to return to one's original state after being bent; however, in psychological terms, it is understood as the ability to recover quickly following illness, adversity, or distress (Razzaghi Yenghaje et al., 2019). The concept of academic buoyancy has been introduced as a construct that refers to academic resilience within the framework of positive psychology (Yousefvand et al., 2019). Research conducted in the field of resilience has played an important role in the development and identification of factors influencing academic buoyancy (Rabiei, 2016). The term academic buoyancy was coined by Martin to describe students' successful recovery following academic difficulties and failures. According to Webster's Dictionary, buoyancy is defined as the ability to recover quickly after challenges, obstacles, or periods of depression (Sorkhei, 2014).

A review of the research literature indicated that several variables have been introduced as antecedents and outcomes of academic buoyancy. Among the antecedent factors are: information literacy (Mohseni et al., 2024), training in cognitive and metacognitive strategies (Khojasteh Abbasi et al., 2023), social competence (Mardane Jahantighi et al., 2022), solution-focused group counseling (Sadeghi & Farahbakhsh, 2022), family flexibility, academic support, classroom environment perception, academic flourishing (Razavi Motlagh, 2023), cognitive flexibility, academic self-concept (Khavarzamini & Habibi-Kaleybar, 2024), mindfulness (Mousavi et al., 2022), goal orientation (Malekian & Pali, 2022; Akhavi Samarein et al., 2021), school engagement (Malekian & Pali, 2022), academic identity status, academic help-seeking (Akhavi Samarein et al., 2021), parental involvement (Salehi, 2021), academic enthusiasm (Rabiei, 2016; Salehi, 2021), schema therapy (Aye et al., 2024), group discussion teaching method (Shafii & Noormohammadi, 2020), self-regulated learning and help-seeking strategies training (Kabineemoghadam et al., 2019), time management training (Bahadorikhosroshahi, 2018), neuroticism, extraversion, and academic skills (Rabiei, 2016). Only academic adjustment (Jafari & Abdi Zarrin, 2022) has been studied as an outcome variable.

In several studies (Salehitabar et al., 2023; Mehri et al., 2022; Piri et al., 2023; Malekian & Pali, 2022; Bayramnejad et al., 2020; Zeinali et al., 2021; Azadian Bojnordi et al., 2024), academic buoyancy has also been examined as a mediating variable. Since students are considered among the intellectual and spiritual assets of any society and are the future builders and bearers of various responsibilities, studying the issues and factors influencing their academic life is regarded as one of the fundamental aims of education. Given this importance, many researchers have focused on identifying factors that can help students face and cope with academic difficulties and guide them toward realizing their potential abilities (Hosseini et al., 2020). Academic buoyancy is one of the key constructs that can support students in successfully overcoming academic challenges and difficulties. At the same time, academic buoyancy itself is influenced by, and in turn influences, various factors across different domains. Therefore, the present study was conducted to examine the antecedents and consequences of academic buoyancy.

Method

The present study employed a qualitative design and was conducted as a systematic review. To this end, data were collected from domestic scientific databases, including the Scientific Information Database (Sid), the Iranian Journal Database (Magiran), and the Comprehensive Humanities Portal, over the past ten years. The search was performed using the keywords academic resilience, academic buoyancy, academic vitality, academic persistence, and educational resilience. Searches in these databases were based on article titles. According to the inclusion criteria, the studies reviewed were those published in Persian, with the specified keywords appearing in the titles, and accepted between 2014 and 2024. Based on the exclusion criteria, dissertations and books were not included in the review.

In the initial search, 791 articles were retrieved, of which 388 were excluded because the search was restricted to articles published in Persian. In the next step, only articles published in reputable journals and within the time frame of 2014–2024 were reviewed, resulting in the exclusion of 353 articles. Subsequently, 26 articles were excluded due to similarity in titles. Finally, 24 articles were included in the final review.

Identification

- Records identified through keyword search: 791 articles
- Records excluded: 388 (due to language limitation; only Persian studies included)

Screening

- Records after screening: 403 articles
- Records excluded: 353 (only articles published in accredited journals between 2014–2024 with relevant keywords in the title were retained)

Eligibility

- Full-text articles assessed: 52
- Records excluded: 26 (due to duplication or similarity in titles)

Included

- 24 Studies included in the final review

Results

The findings of the present study indicated that the antecedent and outcome factors of academic buoyancy can be categorized into four groups. The results of the search conducted on academic buoyancy are presented in Table 1:

Table 1: Studies Conducted on academic buoyancy

Author(s)	Findings
Mohseni et al. (2023)	There is a positive and significant relationship between information literacy and academic resilience
Khojasteh Abbasi et al. (2023)	Training in cognitive and metacognitive strategies has led to an increase in academic resilience
Salehitabar et al. (2023)	Academic resilience has a positive effect on academic burnout
Mardane Jahantighi et al. (2022)	There is a significant relationship between social competence and academic resilience
Sadeghi & Farahbakhsh (2022)	Intervention based on a solution-focused approach increases overall academic resilience and its components

Continuation of Table 1: Studies Conducted on Academic Vitality

Author (s) Year	Findings
Razavi Motlagh et al. (2022)	Family flexibility, academic support, and perception of the classroom environment directly, and through the mediation of academic flourishing, contribute to increased academic resilience
Piri et al. (2022)	There is a significant positive relationship between academic commitment and academic buoyancy, as well as between academic buoyancy and academic performance. Moreover, academic buoyancy mediates the relationship between academic commitment and school absenteeism, academic procrastination, and academic performance.
Khavarzamani & Habibi Kaleybar (2022)	There is a significant relationship between cognitive flexibility, self-control, and academic self-concept with academic buoyancy.
Mousavi et al. (2022)	Mindfulness training has a positive effect on academic buoyancy
Malekian & Pali (2022)	There is a significant relationship between goal orientation and academic buoyancy, as well as between academic self-concept and academic buoyancy. Moreover, academic buoyancy mediates the relationship between goal orientation and academic self-concept with school engagement.
Akhavi Samarein et al. (2021)	There is a significant positive relationship between achievement goal orientation, academic identity status, and academic help-seeking with academic buoyancy.
Salehi (2021)	Parental involvement influences academic buoyancy through the mediating role of academic satisfaction and academic engagement.
Jafari & Abdi Zarrin (2021)	Academic adjustment has a direct and significant relationship with academic buoyancy
Aye et al. (2021)	Schema therapy increased academic buoyancy
Bayramnejad et al. (2020)	There is a significant relationship between academic persistence and school satisfaction. Moreover, students' perception of teacher support and classroom environment had a significant indirect effect on school satisfaction through academic persistence
Shafiei & Nourmohammadi (2020)	The group discussion teaching method led to an increase in academic persistence.

Continuation of Table 1: Studies Conducted on Academic Vitality

Author (s) Year	Findings
Zeinli et al. (2020)	Increasing psychological capital and hope for learning led to higher academic persistence. Academic persistence also played a mediating role between psychological capital and hope for learning with academic well-being and behavioral regulation.
Kabini Moghadam et al. (2019)	Training in self-regulated learning strategies and help-seeking increased academic persistence
Bahadori Khosrowshahi (2018)	Time management training has an effect on academic persistence.
Rabiei (2016)	Neurotic traits serve as negative predictors of academic persistence, whereas extraversion, academic competencies, and academic motivation act as positive predictors of students' academic persistence.

Discussion

The term academic buoyancy was introduced by researchers to describe students' successful recovery after academic difficulties and failures, and it refers to rapid recovery following problems, obstacles, and depression (Sorkhei, 2014). The present study was conducted with the aim of reviewing and examining the antecedents and outcomes of academic buoyancy. In this research, studies conducted in Iran on academic buoyancy were systematically reviewed. The review of existing studies showed that the relationship of 42 variables with academic buoyancy has been investigated and analyzed. These variables were classified into four categories: individual factors (19 variables), academic factors (19 variables), family factors (2 variables), and school-related factors (3 variables).

The first category of factors related to academic buoyancy consists of individual factors. Each of these variables is directly or indirectly associated with academic buoyancy, and most individual factors have a positive and significant effect on it. Training in variables such as mindfulness, time management, cognitive and metacognitive strategies, and self-regulated learning strategies has been shown to enhance academic buoyancy. Among these, mindfulness has received more attention than other individual factors. This finding is consistent with the results of Mousavi et al. (2022). Jon Kabat Zinn was the first to introduce mindfulness for psychotherapeutic purposes. From his perspective, mindfulness is defined as paying attention to the present moment in a receptive manner, without judgment or automatic reactions. Enhancing attention and awareness of thoughts and tendencies are among the positive features of mindfulness, which prepare the ground for the emergence of adaptive and constructive behaviors in various domains of life, including academic challenges (Mousavi et al., 2022). As a result, learners show greater flexibility and adopt adaptive approaches when facing academic difficulties.

The second category of factors related to academic buoyancy includes academic factors. Various academic variables have been studied, and most of them have shown a direct, positive, and significant effect on academic buoyancy. Among these, academic enthusiasm has been investigated more than other variables. This finding is consistent with those of (Rabiei, 2016; Salehi, 2021). Academic enthusiasm is one of the factors that contributes to cognitive growth, social development, and academic achievement (Tahmasebzadeh Sheykhlar et al., 2018).

Therefore, it can be inferred that learners with higher academic enthusiasm are more motivated to face academic challenges and exhibit higher levels of academic buoyancy.

The third category of factors influencing academic buoyancy consists of family-related factors, among which family flexibility and parental involvement have been identified. These factors affect academic buoyancy either directly or indirectly through mediators such as academic satisfaction. This finding is consistent with the results of (Salehi, 2021; Razavi Motlagh et al., 2023). The family plays a crucial role in students' buoyancy and academic success. Family flexibility refers to the extent to which families can adapt their roles, rules, control, and discipline. In a flexible family, children are aware that they are accepted by family members and that their opinions and ideas are welcomed when facing challenges. As a result, they confront problems with composure and maintain morale, making effective use of adaptability and coping skills. Such conditions ultimately contribute to enhanced academic buoyancy (Razavi Motlagh et al., 2023).

The fourth category of factors related to academic buoyancy includes school-related variables such as perception of the classroom environment, school satisfaction, and perceived teacher support. These factors influence academic buoyancy and lead to its improvement and enhancement. This finding is consistent with the results of Razavi Motlagh et al. (2023). When students perceive the classroom environment positively, they tend to use more effective strategies to adapt to difficult conditions, and as a result, they become more academically buoyant.

Conclusion

In the present study, four categories of factors related to academic buoyancy were identified. Most of the reviewed studies have focused on individual and academic variables, while factors associated with the family environment, school or university setting, and other contextual variables have received less attention.

Limitations

The present study has several limitations. First, it only reviewed articles published during the last ten years, while books and other sources were not included. In addition, the search for articles was limited to three domestic databases Sid, Magiran, and the Comprehensive Portal of Humanities and only Persian language articles were reviewed.

Future Studies

It is recommended that future researchers conduct a more comprehensive and systematic review of domestic studies on academic buoyancy over a longer time span. In addition, given the importance of academic buoyancy on the one hand and the multiplicity of factors associated with it on the other, efforts should be made to develop a valid instrument for measuring academic buoyancy.

پیشایندها و پسایندهای سرزندگی تحصیلی: مرور یک دهه پژوهش در ایران

محدثه دره‌کی*

کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند

دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۸ تجدیدنظر: ۱۴۰۴/۰۵/۱۳ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۲۵

چکیده

زمینه: افزایش کمی و کیفی آموزش و رشد استعدادها دانش‌آموزان، از مهم‌ترین اهداف نظام آموزش و پرورش به شمار می‌رود و در این راستا، کمک به رفع مشکلات تحصیلی دانش‌آموزان، همواره مورد توجه و تأکید متولیان امر تعلیم و تربیت قرار دارد. یکی از عواملی که به دانش‌آموزان در روبه‌رو شدن با مسائل و چالش‌ها کمک می‌کند، سرزندگی تحصیلی است.

هدف: هدف پژوهش حاضر، مرور مطالعات داخلی انجام شده در مورد سرزندگی تحصیلی است.

روش: روش پژوهش حاضر، کیفی و از نوع مطالعات مروری نظام‌مند می‌باشد. جست‌وجو با استفاده از کلید واژه‌های پایستگی تحصیلی، سرزندگی تحصیلی، شادابی تحصیلی، ممارست تحصیلی و پایستگی آموزشی در پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی از جمله مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (Sid)، بانک اطلاعات نشریات کشور (Magiran) و پرتال جامع علوم انسانی، در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ انجام شد. با توجه به جست‌وجوی انجام شده در پایگاه‌های اطلاعات علمی، ۷۹۱ پژوهش یافت شد که در نهایت ۲۴ مقاله مربوط به موضوع سرزندگی برای مرور بیشتر انتخاب شدند.

یافته‌ها: مرور پژوهش‌های انجام شده نشان داد، ارتباط ۴۳ متغیر با سرزندگی تحصیلی، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. این متغیرها در چهار مقوله عوامل فردی (۲۰ متغیر)، عوامل تحصیلی (۱۹ متغیر)، عوامل خانوادگی (۲ متغیر) و عوامل مربوط به مدرسه (۳ متغیر) دسته‌بندی شدند.

نتیجه‌گیری: مرور پژوهش‌های انجام شده حاکی از این است که سرزندگی تحصیلی، یکی از تأثیرگذارترین متغیرها در جریان مواجهه و رویارویی دانش‌آموزان با چالش‌های تحصیلی است که می‌تواند پیش‌بینی‌کننده متغیرهای متعددی در زمینه آموزش و پرورش باشد. همچنین خود، تحت تأثیر بسیاری از عوامل فردی و محیطی قرار دارد.

کلید واژه‌ها: سرزندگی تحصیلی، پایستگی تحصیلی، شادابی تحصیلی، ممارست تحصیلی، پایستگی آموزشی، مرور نظام‌مند، چالش

* نویسنده مسئول مکاتبه: محدثه دره‌کی، mohadesahdoraki@birjand.ac.ir

- نوع مقاله: مروری

- ارجاع APA مقاله

دره‌کی، محدثه (۱۴۰۴). پیشایندها و پسایندهای سرزندگی تحصیلی: مرور یک دهه پژوهش در ایران. پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری، ۴(۱)، ۲۰۱-۲۱۸.

<https://doi.org/10.22077/qrebs.2025.7869.1050>

دره‌کی، م. (۱۴۰۴). پیشایندها و پسایندهای سرزندگی تحصیلی: مرور یک دهه پژوهش در ایران. پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری، ۴(۱)، ۲۰۱-۲۱۸.

<https://doi.org/10.22077/qrebs.2025.7869.1050>

مقدمه

مدرسه یکی از مهم‌ترین نظام‌های اجتماعی است که در تربیت، آموزش، اجتماعی شدن و انتقال ارزش‌های فرهنگی جامعه به نسل‌های بعد، نقش بسزایی دارد. کودکان و نوجوانان در دوران تحصیل، بخش اعظمی از وقت خود را در مدرسه می‌گذرانند و به نوعی با مسائل آموزشی درگیر هستند. مسیر آموزش و یادگیری هیچگاه هموار نبوده و دست‌اندرکاران آموزش، به‌ویژه فراگیران و دانش‌آموزان، با دشواری‌های متعدد مواجه می‌شوند. نحوه برخورد دانش‌آموزان با این دشواری‌ها یکسان نیست؛ ممکن است تعدادی از آنان حالت انفعال به خود بگیرند یا بر عکس، حالت خلاقانه‌ای داشته باشند، برای مواجهه با مسائل و مشکلات پیش رو، چاره‌اندیشی کنند و از افراد خبره کمک بگیرند. یکی از مهم‌ترین عوامل و ظرفیت‌هایی که می‌تواند به دانش‌آموزان، در فائق آمدن بر چالش‌ها و موانع پیش رو در جریان تحصیل کمک کند، تاب‌آوری است. تاب‌آوری عبارت است از توانایی یا قدرت بازگشت به حالت اولیه بعد از خمیده شدن؛ اما در اصطلاح روانشناختی، توانایی بهبود سریع بعد از بیماری و ناخوشی است (Razzaghi Yenghaje et al., 2019). یکی از همبسته‌های تاب‌آوری تحصیلی، سرزندگی تحصیلی Academic Buoyancy است؛ مفهوم سرزندگی تحصیلی، به‌عنوان سازه‌ای که به تاب‌آوری تحصیلی در بافت روان‌شناسی مثبت‌گرا اشاره دارد معرفی شده است (Yousefvand et al., 2019). پژوهش‌های انجام شده در حیطه تاب‌آوری، نقش مهمی در زمینه رشد و شناسایی عوامل مؤثر بر سرزندگی تحصیلی داشته‌اند (Rabiei, 2016). سرزندگی تحصیلی، به توانایی دانش‌آموزان در غلبه بر چالش‌های تحصیلی در جریان زندگی تحصیلی اشاره دارد (Comerford et al., 2015). دانش‌آموزان سرزنده، علی‌رغم وجود شرایط و وقایع استرس‌زا که آن‌ها را در مسیر عملکرد ضعیف در مدرسه قرار می‌دهد، سطح بالایی از انگیزه پیشرفت و عملکرد تحصیلی را حفظ می‌کنند. بررسی پژوهش‌های انجام شده در داخل ایران معادله‌های ذیل را برای واژه Academic buoyancy برگزیده‌اند؛ پایستگی تحصیلی، سرزندگی تحصیلی، شادابی تحصیلی، ممارست تحصیلی، پایستگی آموزشی.

با رشد روان‌شناسی مثبت‌نگر و تمرکز آن بر انعطاف‌پذیری و پرورش توانایی‌های فرد، به جای جست‌وجو در ضعف‌ها و نقایص او، سرزندگی تحصیلی به‌عنوان مفهومی علمی در مرکز توجه و علاقه پژوهشگران در این حوزه قرار گرفت. جهت‌گیری سرزندگی تحصیلی به سمت فرایندهای مثبت در زندگی تحصیلی و تقویت سلامت روانی دانش‌آموز است (Rabiei, 2016). در واقع جهت‌گیری سازه سرزندگی تحصیلی، هم‌سو با رشد روان‌شناسی مثبت‌گرا است که به ابعاد مثبت زندگی فرد توجه دارد و به جای تمرکز بر خطر آسیب‌شناسی روانی، به میزانی که دانشجو قادر است چالش‌ها و مشکلات را پشت سر بگذارد، تمرکز می‌کند (Yousefvand et al., 2019). مارتین سرزندگی را به‌عنوان شرط لازم و نه کافی برای تاب‌آوری تحصیلی دانش‌آموزانی می‌داند که مشکلات طاقت‌فرسای زندگی را تجربه می‌کنند. سرزندگی تحصیلی ممکن است نماینده و فاکتور مهمی در چشم‌انداز روانی آموزشی برای کمک به دانش‌آموز در تجربه موقعیت‌های چالش‌برانگیز مدرسه و تکالیف مربوط به مدرسه باشد (Martin, 2014). علی‌رغم وجود همبستگی و شباهت زیاد بین دو سازه تاب‌آوری تحصیلی و سرزندگی تحصیلی، این دو سازه از جهاتی با یکدیگر متفاوت‌اند که از جمله آن می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود؛ تاب‌آوری تحصیلی هنگامی مطرح است که با افت تحصیلی حاد و مزمن و عملکرد سطح پایین به شکل مداوم و مستمر روبه‌رو هستیم؛ در حالی که سرزندگی تحصیلی هنگام رویارویی با نمرات و عملکرد ضعیف دانش‌آموزان مطرح می‌شود. تاب‌آوری تحصیلی زمانی مورد توجه قرار می‌گیرد که با ناراضی و گریز از مدرسه رو به‌رو هستیم در حالی که در سرزندگی تحصیلی، با کاهش انگیزه و اشتیاق تحصیلی مواجه هستیم. در تاب‌آوری تحصیلی، بی‌زاری کامل و همیشگی از معلم بخاطر انتقادهای بی وقفه معلم مطرح است، اما در سرزندگی، تعاملات جزئی و سطحی مانند بازخورد منفی موقت مطرح می‌شود. در تاب‌آوری تحصیلی با گروه معدودی از افراد سروکار داریم، اما در سرزندگی تحصیلی، با تعداد زیادی از دانش‌آموزانی که با مشکلات تحصیلی روبه‌رو هستند مواجه‌ایم.

مرور پیشینه پژوهش نشان داد، برخی از متغیرها به‌عنوان پیشایندها و پسانندها سرزندگی تحصیلی معرفی شده‌اند که از جمله عوامل پیشایندها می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود؛ سواد اطلاعاتی (Mohseni et al., 2024)، آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی (Khojasteh Abbasi et al., 2023)، شایستگی اجتماعی (Mardane Jahantighi et al., 2022)، مشاوره گروهی مبتنی بر رویکرد راه‌حل‌محور (Sadeghi & Farahbakhsh, 2022)، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، شکفتگی تحصیلی (Razavi Motlagh, 2023)، انعطاف‌پذیری شناختی، خودپنداره تحصیلی (Khavarzamani & Habibi, 2024)، ذهن‌آگاهی (Mousavi et al., 2022)، جهت‌گیری هدف (Akhavi, 2022; Malekian & Pali, 2022)، منزلت هویت تحصیلی، کمک‌طلبی تحصیلی (Samarein et al., 2021)، اشتیاق به مدرسه (Malekian & Pali, 2022)، مشارکت والدین (Salehi, 2021)، اشتیاق تحصیلی (Rabiei, 2016; Salehi, 2021)، طرحواره درمانی (Aye et al., 2024)، روش تدریس بحث گروهی (Shafii & Noormohammadi, 2020)، آموزش

راهبردهای یادگیری خودگردان و کمک‌خواهی (Kabineemoghadam et al., 2019)، آموزش مدیریت زمان (Bahadorikhosroshahi, 2018)، روان‌رنجوری، برون‌گرایی و مهارت‌های تحصیلی (Rabiei, 2016). تنها متغیر سازگاری تحصیلی (Jafari & Abdi Zarrin, 2022)، به‌عنوان متغیر پسایند مورد پژوهش قرار گرفته بود. در تعدادی از پژوهش‌ها (Salehitabar et al., 2023; Mehri et al., 2022; Piri et al., 2023; Malekian & Pali, 2022;) نیز سرزندگی تحصیلی (Bayramnejad et al., 2020; Zeinali et al., 2021; Azadian Bojnordi et al., 2024) به‌عنوان متغیر رابط و میانجی مورد بررسی قرار گرفته است.

از آنجا که دانش‌آموزان در هر جامعه‌ای از سرمایه‌های فکری و معنوی آن جامعه به‌شمار می‌آیند و سازنده‌ی فردای جامعه و پذیرای مسئولیت‌های مختلف خواهند بود، بررسی مسائل و عوامل تأثیرگذار بر زندگی تحصیلی دانش‌آموزان، از مهم‌ترین اهداف تعلیم و تربیت است. با توجه به اهمیت این موضوع، پژوهشگران مختلف به بررسی عواملی پرداختند که بتواند به دانش‌آموزان در جریان مواجهه و کنار آمدن با مشکلات تحصیلی کمک نمایند و فرد را در جهت توانایی‌های بالقوه خود هدایت کنند (Hosseini et al., 2020). سرزندگی تحصیلی از جمله عواملی است که می‌تواند به دانش‌آموز در گذر موفقیت‌آمیز از چالش‌ها و دشواری‌های تحصیلی کمک نماید؛ سرزندگی تحصیلی خود تحت تأثیر و نیز تأثیرگذار بر عوامل و متغیرهای مختلفی در ابعاد و زمینه‌های گوناگون است، لذا پژوهش حاضر، با هدف بررسی پیشایندها و پسایندهای سرزندگی تحصیلی انجام شد.

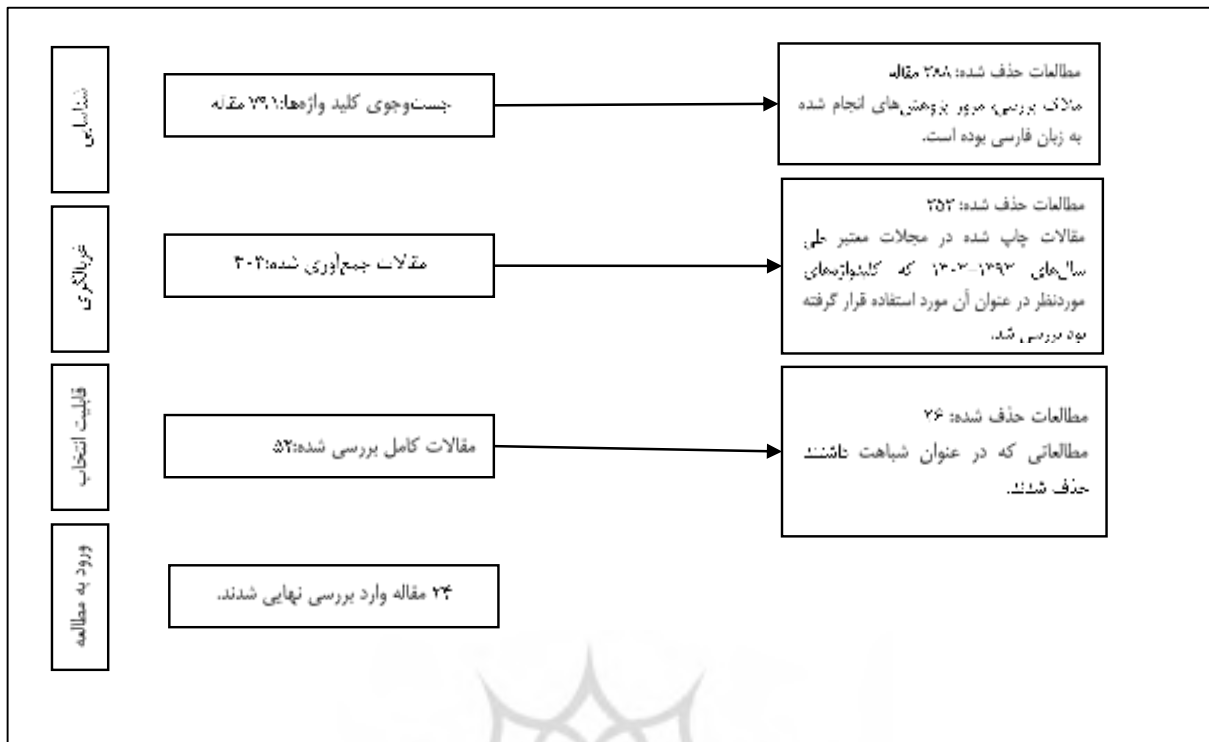
روش

روش پژوهش حاضر کیفی و از نوع مطالعات مروری نظام‌مند می‌باشد. بدین منظور، جست‌وجوی اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی شامل مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (Sid)، بانک اطلاعات نشریات کشور (Magiran) و پرتال جامع علوم انسانی در طی ۱۰ سال اخیر و با استفاده از کلید واژه‌های پایستگی تحصیلی، سرزندگی تحصیلی، شادابی تحصیلی، ممارست تحصیلی، پایستگی آموزشی انجام شد. جست‌وجو در این پایگاه‌ها بر اساس عنوان مقالات بوده است. بر مبنای معیارهای ورود، پژوهش‌هایی ذیل مورد بررسی قرار گرفتند؛ مقالاتی که به زبان فارسی چاپ شده‌اند، در عنوان مقالات، به کلیدواژه‌های موردنظر اشاره شده است، تاریخ پذیرش آن‌ها مربوط به سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ بوده است. با توجه به معیار خروج، پایان‌نامه و کتاب‌ها از بررسی کنار گذاشته شدند.

در جست‌وجوی اولیه، ۷۹۱ مقاله استخراج گردید که ۳۸۸ مقاله به‌علت محدود کردن دامنه جست‌وجو به مقالات فارسی حذف گردید. در گام بعد تنها مقالات چاپ شده در مجلات معتبر و چاپ شده در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۳-۱۴۰۳ مورد بررسی قرار گرفت که در بررسی انجام شده ۳۵۳ مقاله حذف شدند. در مرحله بعد نیز ۲۶ مقاله به‌دلیل داشتن شباهت در عنوان حذف شدند و نهایتاً ۲۴ مقاله مورد بررسی نهایی قرار گرفت (شکل شماره ۱).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۱: نمودار جریان‌ی نحوه انتخاب مقالات برای ورود به پژوهش

یافته‌ها

نتیجه جست‌وجوی انجام شده پیرامون سرزندگی تحصیلی در جدول شماره ۲ ارائه شده است. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از این است که می‌توان عوامل پیشاینده و پساینده سرزندگی تحصیلی را در ۴ دسته عوامل فردی، تحصیلی، مدرسه و خانوادگی دسته‌بندی نمود که اکثر عوامل مربوط به ویژگی‌های فردی است.

جدول ۲: پژوهش‌های انجام شده پیرامون سرزندگی تحصیلی

ردیف	دسته	عنوان	نویسنده	یافته‌ها
۱	پیشاینده	تعیین نقش تفکر انتقادی و سواد اطلاعاتی در پیش‌بینی پایستگی تحصیلی دانشجویان	Mohseni et al. (2024)	بین سواد اطلاعاتی و پایستگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین تفکر انتقادی با پایستگی تحصیلی رابطه معناداری وجود ندارد. سواد اطلاعاتی تغییرات پایستگی تحصیلی را تبیین می‌کند.
۲	پیشاینده	مقایسه اثربخشی آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی بر روی پایستگی تحصیلی	Khojasteh Abbasi et al. (2023)	آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی منجر به افزایش میزان پایستگی تحصیلی دانشجویان شده است.

ادامه جدول ۲: پژوهش‌های انجام شده پیرامون سرزندگی تحصیلی

ردیف	دسته	عنوان	نویسنده	یافته‌ها
۳	پیشایند	بررسی رابطه شایستگی اجتماعی و مؤلفه‌های آن با پایستگی دانش‌آموزان	Mardane Jahantighi et al. (2022)	بین شایستگی اجتماعی و مؤلفه‌های آن با پایستگی تحصیلی ارتباط معنی‌دار وجود دارد.
۴	پیشایند	تأثیر مشاوره گروهی با رویکرد راه حل محور بر پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم	Sadeghi & Farahbakhsh (2022)	یافته‌ها نشان داد مداخله با رویکرد راه حل محور، میزان پایستگی کلی و مؤلفه‌های آن را افزایش می‌دهد.
۵	پسایند/پیشایند	ارائه مدل ساختاری درگیری تحصیلی براساس نگرش به تحصیل و آینده شغلی و خودباوری تحصیلی: نقش میانجی‌گری پایستگی تحصیلی در دانشجویان	Mehri et al. (2022)	نتایج نشان داد تمام مسیرهای مستقیم به جز مسیر نگرش به تحصیل و آینده شغلی با درگیری تحصیلی در سطح $p < 0.01$ معنادار شدند. مسیرهای غیرمستقیم نیز از طریق پایستگی تحصیلی با درگیری تحصیلی در سطح $p < 0.01$ معنادار شد.
۶	پیشایند	تبیین عوامل مؤثر بر پایستگی تحصیلی از طریق واسطه‌گری شکستگی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز	Razavi Motlagh et al. (2023)	نتایج بیانگر آن است که انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس، به‌صورت مستقیم و با میانجی‌گری شکستگی تحصیلی، می‌توانند به افزایش پایستگی تحصیلی کمک کنند.
۷	پسایند/پیشایند	آزمایش مدل رابطه التزام تحصیلی با اهمال‌کاری تحصیلی، غیبت از مدرسه و عملکرد تحصیلی از طریق نقش میانجی‌گری پایستگی تحصیلی در دانش‌آموزان	Piri et al. (2023)	نتایج نشان داد که بین التزام تحصیلی با پایستگی تحصیلی و پایستگی تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مستقیم مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج حاکی از تأیید نقش میانجی‌گری پایستگی تحصیلی بین التزام تحصیلی با غیبت از مدرسه، اهمال‌کاری تحصیلی و عملکرد تحصیلی است.
۸	پیشایند	پیش‌بینی پایستگی تحصیلی براساس انعطاف‌پذیری شناختی و خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه	Khavarzamani & Habibi Kaleybar (2024)	بین انعطاف‌پذیری شناختی، کنترل، خودپنداره تحصیلی و مؤلفه‌های آن با پایستگی تحصیلی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.
۹	پیشایند	اثربخشی آموزش ذهن‌آگاهی بر رشد فردی و پایستگی تحصیلی دانشجویان دختر دانشگاه فرهنگیان آمل	Mousavi et al. (2022)	آموزش ذهن‌آگاهی بر رشد فردی و پایستگی تحصیلی مؤثر است.
۱۰	پسایند/پیشایند	رابطه جهت‌گیری هدف و خودپنداره تحصیلی با اشتیاق به مدرسه با نقش میانجی پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان	Malekian & Pali (2022)	بین جهت‌گیری هدف با پایستگی تحصیلی و اشتیاق به مدرسه دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین خودپنداره تحصیلی با پایستگی تحصیلی و اشتیاق به مدرسه دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. پایستگی تحصیلی، در ارتباط بین جهت‌گیری هدف و خودپنداره تحصیلی با اشتیاق به مدرسه نقش میانجی دارد.
۱۱	پیشایند	اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم	Mollahoseini et al. (2022)	آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی با استفاده از مفاهیمی مانند تعامل مثبت، مسئولیت‌پذیری، پیروی از راهنمایی‌های معلم، ارتباط بین فردی، مهارت حل مسئله، خودکارآمدی تحصیلی و تلاش برای پیشرفت می‌تواند برای بهبود اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد.

ادامه جدول ۲: پژوهش‌های انجام شده پیرامون سرزندگی تحصیلی

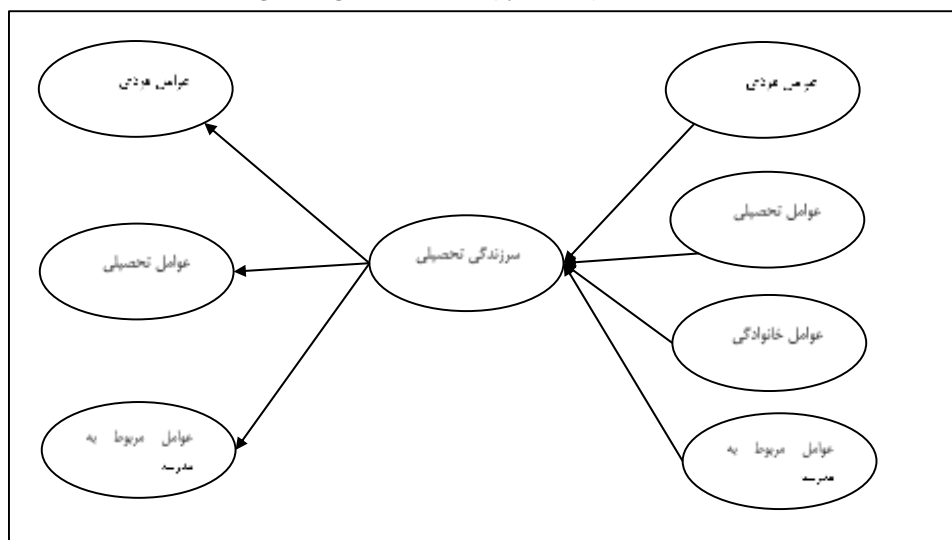
ردیف	دسته	عنوان	نویسنده	یافته‌ها
۱۲	پیشایند	بررسی نقش جهت‌گیری هدف پیشرفت، منزلت هویت تحصیلی و کمک طلبی تحصیلی در پیش‌بینی پایداری تحصیلی	Akhavi Samarein et al. (2021)	بین جهت‌گیری هدف پیشرفت، منزلت هویت تحصیلی و کمک‌طلبی تحصیلی با پایداری تحصیلی ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد.
۱۳	پیشایند	بررسی نقش درگیری (مشارکت) والدین در پایداری تحصیلی دانش‌آموزان با میانجی‌گری رضایت و اشتیاق تحصیلی	Salehi (2021)	مشارکت والدین با میانجی‌گری رضایت و اشتیاق تحصیلی بر پایداری تحصیلی اثرگذار است.
۱۴	پسایند	رابطه اشتیاق تحصیلی، هویت تحصیلی و پایداری تحصیلی با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان	Jafari & Abdi Zarrin (2022)	سازگاری تحصیلی با پایداری تحصیلی ارتباط مستقیم و معنادار دارد.
۱۵	پیشایند	اثر بخشی طرحواره درمانی بر پایداری تحصیلی و فرسودگی تحصیلی دانشجویان پزشکی	Aye et al (2024)	طرحواره درمانی باعث افزایش پایداری تحصیلی و کاهش فرسودگی تحصیلی دانشجویان پزشکی شد.
۱۶	پسایند/پیشایند	تدوین مدل علی رضایت از مدرسه بر اساس ادراک محیط کلاس و ادراک حمایت معلم با نقش واسطه‌ای پایداری تحصیلی و درگیری تحصیلی	Bayramnejad et al. (2020)	بین پایداری تحصیلی و رضایت از مدرسه، ارتباط معنادار وجود دارد. همچنین، ادراک حمایت معلم و ادراک محیط کلاس از طریق پایداری تحصیلی و درگیری تحصیلی، تأثیر مستقیم، غیرمستقیم و معناداری بر رضایت از مدرسه داشت.
۱۷	پیشایند	تأثیر روش تدریس بحث گروهی بر پایداری تحصیلی دانش‌آموزان	Shafii & Noormohammadi (2020)	روش تدریس بحث گروهی سبب افزایش پایداری تحصیلی و افزایش تاب‌آوری می‌شود.
۱۸	پسایند/پیشایند	مدل ساختاری رابطه سرمایه‌های تحولی و امید به تحصیل با بهزیستی تحصیلی و بازداری رفتاری با میانجی‌گری پایداری تحصیلی در دانش‌آموزان داوطلب ورود به دانشگاه‌ها	Zainali et al. (2021)	افزایش سرمایه تحولی و امید به تحصیل، منجر به افزایش میزان پایداری تحصیلی، بهزیستی تحصیلی و بازداری رفتاری شد. پایداری تحصیلی در رابطه بین سرمایه تحولی و امید به تحصیل با بهزیستی تحصیلی و بازداری رفتاری نقش میانجی داشته است.
۱۹	پسایند/پیشایند	سرمایه‌های تحولی درونی و بیرونی و بهزیستی تحصیلی: نقش واسطه‌ای پایداری تحصیلی	Azadian Bojnordi et al. (2024)	بین سرمایه‌های تحولی درونی و بیرونی با پایداری تحصیلی، ارتباط مستقیم معنادار وجود دارد. همچنین پایداری تحصیلی، رابطه سرمایه‌های تحولی درونی و بیرونی با بهزیستی تحصیلی را به صورت نسبی میانجی‌گری می‌کند.
۲۰	پیشایند	اثر بخشی آموزش راهبردهای یادگیری خودگردان و آموزش کمک‌خواهی بر پایداری تحصیلی دانش‌آموزان اهل کار مدارس غیرانتفاعی	Kabineemoghadam et al. (2019)	آموزش راهبردهای یادگیری خودگردان و کمک‌خواهی، منجر به افزایش پایداری تحصیلی دانش‌آموزان اهل کار شد.

ادامه جدول ۲: پژوهش‌های انجام شده پیرامون سرزندگی تحصیلی

ردیف	دسته	عنوان	نویسنده	یافته‌ها
۲۱	پیشایند	تأثیر بازخورد هدف مسیر شغلی بر پایداری تحصیلی: نقش میانجی فاصله با هدف مسیر شغلی و استرس مسیر شغلی	Dostani & Sadeghi (2017)	فاصله با هدف مسیر شغلی، در رابطه زیرمقیاس بازخورد منفی در مورد پیشرفت با پایداری تحصیلی، نقش میانجی کامل داشت؛ ولی دو زیرمقیاس دیگر بر پایداری تحصیلی، اثر غیرمستقیم داشتند. استرس مسیر شغلی در رابطه زیرمقیاس بازخورد منفی در مورد پیشرفت با پایداری تحصیلی، نقش میانجی کامل داشت؛ ولی دو زیرمقیاس دیگر بر پایداری تحصیلی، اثر غیرمستقیم داشتند.
۲۲	پیشایند	پایداری تحصیلی: نقش عوامل پایدار و ناپایدار روان‌شناختی	Rabiei (2016)	از میان عوامل پایدار، صفات روان‌رنجوری به‌صورت منفی و برون‌گرایی به‌صورت مثبت و از میان عوامل ناپایدار، مهارت‌های تحصیلی و اشتیاق تحصیلی پایداری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند.
۲۳	پیشایند	اثر بخشی آموزش مهارت‌های مدیریت زمان بر خودپنداره و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه	Bahadorikhosroshahi (2018)	آموزش مدیریت زمان بر پایداری تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار است.
۲۴	پسایند/پیشایند	مدل‌یابی روابط فرسودگی تحصیلی و سبک‌های حل مسئله با نقش واسطه‌ای پایداری تحصیلی	Salehitabar et al. (2023)	یافته‌ها نشان دادند که پایداری تحصیلی و مؤلفه‌های اعتماد، گرایش و خلاقانه اثر منفی؛ و مؤلفه‌های درماندگی و اجتناب اثر مثبت بر فرسودگی تحصیلی دارند. مؤلفه‌های اعتماد، گرایش و خلاقانه اثر مثبت؛ و درماندگی، اجتناب و مهارگری اثر منفی بر پایداری تحصیلی دارند. همچنین مؤلفه‌های اعتماد، گرایش و خلاقانه اثر منفی؛ و درماندگی، مهارگری و اجتناب اثر مثبت با نقش واسطه‌گری پایداری تحصیلی بر فرسودگی تحصیلی دارند.

می‌توان متغیرهای مرتبط با سرزندگی تحصیلی را در ۴ مقوله (شکل شماره ۲) دسته‌بندی نمود. پیشایندها، پسایندها و متغیرهای مربوط به هریک در جدول ۳ بیان شده است.

شکل ۲: پیشایندها و پسایندهای سرزندگی تحصیلی

جدول ۳: عوامل مرتبط با سرزندگی تحصیلی

عوامل	متغیرهای شناسایی شده
عوامل فردی	سواد اطلاعاتی، راهبردهای شناختی و فراشناختی، سبک‌های حل مسئله، شایستگی اجتماعی، رویکرد راه‌حل‌محور، نگرش به تحصیل و آینده شغلی، انعطاف‌پذیری شناختی، کنترل، ذهن‌آگاهی، جهت‌گیری هدف، سرمایه تحولی، بازداری رفتاری، راهبردهای یادگیری خودگردان، مدیریت زمان، کمک‌خواهی، صفات روان‌رنجور، برون‌گرایی
عوامل تحصیلی	فرسودگی تحصیلی، خودباوری تحصیلی، درگیری تحصیلی، حمایت تحصیلی، شکستگی تحصیلی، التزام تحصیلی، عملکرد تحصیلی، غیبت از مدرسه، اهمال‌کاری تحصیلی، خودپنداره تحصیلی، اشتیاق به مدرسه، هویت تحصیلی، کمک‌طلبی تحصیلی، رضایت و اشتیاق تحصیلی، سازگاری تحصیلی، امید به تحصیل، بهزیستی تحصیلی، مهارت‌های تحصیلی
عوامل خانوادگی	انعطاف‌پذیری خانواده، مشارکت والدین
عوامل مربوط به مدرسه	ادراک از محیط کلاس، رضایت از مدرسه، ادراک حمایت معلم

بحث

فشار، استرس و چالش از واقعیت‌های زندگی روزمره تحصیلی است؛ رویارویی موفقیت‌آمیز فراگیران با این قبیل دشواری‌ها نیازمند بهره‌گیری آنان از عواملی مانند سرزندگی تحصیلی است (Salehitabar et al., 2023). سرزندگی تحصیلی، به توانایی دانش‌آموزان در غلبه بر چالش‌های تحصیلی در جریان زندگی تحصیلی اشاره دارد (Comerford et al., 2015). سرزندگی تحصیلی عامل مهمی است که اساس ارتباط مثبت فراگیر با زندگی تحصیلی را تشکیل می‌دهد و توانایی او را در مسیر مواجهه و ایستادگی در مقابل مشکلات تحصیلی افزایش داده و نقش مهمی در بازگشت دانش‌آموزان و دانشجویان به روال عادی زندگی تحصیلی دارد (Rabiei, 2016). تعدادی از پژوهش‌های داخلی و خارجی سرزندگی تحصیلی را بررسی و عوامل مؤثر بر آن را مورد مطالعه قرار داده‌اند. پژوهش حاضر با هدف مرور و بررسی پیشایندها و پسایندهای سرزندگی تحصیلی انجام شد. در این پژوهش مطالعات انجام شده در زمینه سرزندگی تحصیلی در داخل کشور به صورت نظام‌مند مرور شده‌اند. مرور پژوهش‌های انجام شده نشان داد، ارتباط ۴۲ متغیر با سرزندگی تحصیلی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته که این متغیرها در چهار مقوله عوامل فردی (۱۹ متغیر)، عوامل تحصیلی (۱۹ متغیر)، عوامل خانوادگی (۲ متغیر) و عوامل مربوط به مدرسه (۳ متغیر) دسته‌بندی شدند.

دسته اول عوامل مرتبط با سرزندگی تحصیلی، عوامل فردی است؛ سرزندگی تحصیلی با خصوصیات و ویژگی‌های فردی بسیاری در ارتباط است که می‌توان به صورت کلی این عوامل را در سه حیطه شناختی، اجتماعی و هیجانی دسته‌بندی نمود؛ هر کدام از این متغیرها به شکل مستقیم و یا غیرمستقیم با سرزندگی تحصیلی در ارتباط هستند و به صورت بالقوه می‌توانند سرزندگی تحصیلی را ارتقاء یا کاهش دهند. عوامل فردی عمدتاً در گروه پیشایندها مطالعه و بررسی می‌شوند. تعدادی از عوامل فردی مانند روان‌رنجوری و برون‌گرایی به صورت

پایدار، تأثیر منفی یا مثبت بر سرزندگی تحصیلی دارند؛ البته بیشتر عوامل فردی، بر سرزندگی تحصیلی اثر مثبت و معناداری دارند. بعضی از این عوامل، بر مؤلفه‌های سرزندگی تحصیلی تأثیر مثبت و معنادار دارند و آموزش عواملی مانند ذهن‌آگاهی، مدیریت زمان، راهبردهای شناختی و فراشناختی و راهبردهای یادگیری خودگردان باعث ارتقاء سرزندگی تحصیلی می‌شود. ذهن‌آگاهی از جمله متغیرهایی است که بیش از سایر متغیرهای فردی به آن پرداخته شده است. این یافته پژوهش هم‌سو با یافته‌های پژوهش (Mousavi et al., 2022) است. John Cabot Zain اولین بار با هدف روان‌درمانی، از ذهن‌آگاهی استفاده نمود؛ از دیدگاه وی، ذهن‌آگاهی عبارت است از توجه در زمان حال و همراه با سعه صدر بدون جبهه‌گیری و واکنش خودکار. افزایش توجه و آگاهی نسبت به افکار و تمایلات، از مشخصه‌های مثبت ذهن‌آگاهی است که زمینه را برای ظهور و بروز رفتارهای مثبت و سازگارانه در حیطه‌های مختلف زندگی و از جمله چالش‌های تحصیلی فراهم می‌کند (Mousavi et al., 2022) و سبب می‌شود فراگیران در جریان رویایی با موانع تحصیلی انعطاف‌پذیری نشان داده و به شکل سازگارانه‌ای با دشواری‌های تحصیلی مواجه شوند.

از دسته دوم؛ یعنی عوامل تحصیلی اثرگذار و مرتبط با سرزندگی تحصیلی، متغیرهای گوناگونی مورد بررسی قرار گرفته بود که به تنهایی یا در ارتباط با سایر متغیرها، با سرزندگی تحصیلی ارتباط داشته‌اند. عوامل تحصیلی نیز عمدتاً در گروه پیشایندها مطالعه می‌شوند. بیشتر این عوامل، اثر مستقیم، مثبت و معناداری بر سرزندگی تحصیلی دارند. از عوامل تحصیلی، اشتیاق تحصیلی بیش از دیگر متغیرها بررسی شده است. این یافته پژوهش حاضر، هم‌سو با یافته‌های (Salehi (2021) ; Rabiei (2016) است. اشتیاق تحصیلی از جمله عواملی است که منجر به رشد شناختی، اجتماعی و پیشرفت تحصیلی می‌شود (Tahmasebzadeh Sheykhlar et al., 2018). لذا می‌توان این گونه استنباط نمود که فراگیری که اشتیاق تحصیلی بالاتری دارند برای مواجهه با چالش‌های تحصیلی، انگیزه بالاتری از خود نشان داده و سرزندگی بالاتری نیز دارند.

انعطاف‌پذیری خانواده و مشارکت والدین متغیرهای شناسایی شده در حیطه دسته سوم؛ یعنی عوامل خانوادگی مؤثر بر سرزندگی تحصیلی هستند. این عوامل به صورت مستقیم یا با میانجی‌گری دیگر متغیرها از جمله رضایت تحصیلی، بر سرزندگی تحصیلی اثر گذارند. این یافته پژوهش حاضر، هم‌سو با یافته‌های (Salehi (2021) ; Razavi Motlagh (2023) است. خانواده در سرزندگی و موفقیت تحصیلی فرزندان، نقش کلیدی و مهمی برعهده دارد. انعطاف‌پذیری خانواده، به میزان تغییرپذیری خانواده در نقش‌ها، قوانین، کنترل و انضباط اشاره دارد. در خانواده انعطاف‌پذیر، فرزندان نسبت به این موضوع که مورد پذیرش اعضای خانواده هستند و در رویارویی با مشکلات، نظرات و ایده‌های آنان مورد استقبال قرار می‌گیرد آگاه هستند؛ لذا با آرامش و حفظ روحیه با مشکلات مواجه شده و از قدرت انطباق و سازگاری به شکل ثمربخش استفاده می‌کنند وجود این شرایط بهبود سرزندگی تحصیلی را به همراه خواهد داشت (Razavi Motlagh et al., 2023).

ادراک از محیط کلاس، رضایت از مدرسه و ادراک حمایت معلم نیز به عنوان عوامل دسته چهارم؛ یعنی عوامل مربوط به مدرسه، سرزندگی تحصیلی را تحت تأثیر قرار داده و منجر به ارتقاء و افزایش سطح سرزندگی تحصیلی شده‌اند. این یافته پژوهش هم‌سو با یافته‌های پژوهش (Razavi Motlagh et al., 2023) است. زمانی که فراگیران درک مثبتی از فضای کلاس داشته باشند، از روش‌های مفید و مؤثری در جهت سازگاری با شرایط دشوار استفاده می‌کنند و لذا سرزنده‌تر خواهند بود.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر چهار دسته عوامل مرتبط با سرزندگی تحصیلی شناسایی شد که اکثر پژوهش‌ها در ارتباط با متغیرهای فردی و تحصیلی انجام شده است و متغیرهای مرتبط با محیط خانواده و مدرسه یا دانشگاه و دیگر متغیرهای محیطی مرتبط، خیلی کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. مرور پژوهش‌ها حاکی از این است، در طی ده سال اخیر در خصوص طراحی ابزار جدید و یا اعتباریابی ابزارهای موجود، پژوهشی انجام نشده است. همچنین تمامی پژوهش‌های بررسی شده با رویکرد کمی و با ابزار پرسشنامه انجام شده است که نیاز به انجام پژوهش‌های کیفی و استفاده از ابزارهای دیگر مورد نیاز است.

محدودیت‌ها

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود؛ این پژوهش صرفاً به مرور و بررسی مقالات منتشر شده در ده سال اخیر پرداخته است و کتب و سایر منابع بررسی نشده است. همچنین جست‌وجوی مقالات تنها در مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (Sid)، بانک اطلاعات نشریات کشور (Magiran) و پرتال جامع علوم انسانی انجام شده است و صرفاً مقالات چاپ شده به زبان فارسی مورد بررسی قرار گرفته است.

پژوهش‌های آینده

پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آتی، به مرور جامع و نظام‌مند پژوهش‌های داخلی انجام شده در خصوص سرزندگی تحصیلی در بازه زمانی طولانی‌تری پرداخته و با توجه به اهمیت سرزندگی تحصیلی از یک سو و تعدد عوامل مرتبط با آن از سوی دیگر برای تهیه ابزار معتبر سنجش سرزندگی تحصیلی تلاش نمایند. همچنین، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های انجام شده در خصوص سرزندگی تحصیلی در خارج از ایران نیز مرور و بررسی شود. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی با رویکرد کیفی و کل‌نگرانه در خصوص عوامل مرتبط با سرزندگی تحصیلی انجام شود.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی را گزارش نکرده‌اند.

References

- Akhavi Samarein, Z., Akbari, M., & Torabi, N. (2021). The role of achievement goal orientation, academic identity status, and academic help seeking in predicting academic buoyancy. *Journal of JundiShapur Educational Development*, 12, 1-13. https://edj.ajums.ac.ir/article_138079.html?lang=en
- Aye, E., Mehdinezhad, V., & Jenaabadi, H. (2024). The effectiveness of schema therapy on academic buoyancy and academic burnout of medical students. *Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)*, 14(2), 20-27. <https://edcbmj.ir/article-1-2076-en.html>
- Azadian Bojnordi, M., Bakhtiarpour, S., Makvandi, B., & Ehteshamzadeh, P. (2024). Internal and external developmental assets and academic well-being: The mediating role of academic buoyancy. *Journal of Developmental Psychology Iranian Psychologists*, 16(64), 426-436. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jip/Article/1055142>
- Bahadorikhosroshahi, J. (2018). The effects of training time management skills on self-concept and academic buoyancy among high school students. *Journal of Curriculum Studies (J. C. S)*, 13(49), 151-174. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17354986.1397.13.49.5.3>
- Bayramnejad, H., Yarahmadi, Y., Ahmadian, H., & Akbari, M. (2020). Developing of school satisfaction model based on perception of classroom environment and perception of teacher support mediated by academic buoyancy and academic engagement. *Quarterly Journal of Research in School and Virtual Learning*, 8(3), 71-84. https://etl.journals.pnu.ac.ir/article_7556.html?lang=en
- Comerford, J., Batteson, T., & Tormey, R. (2015). Academic buoyancy in second level schools: insights from ireland. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 197, 98-103. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.07.061>
- Dostani, P., & Sadeghi, A. (2017). The effect of career path goal feedback on academic persistence: the mediating role of career path goal distance and career path stress. *Career and organizational counseling*, 8(27), 49-67. https://jcoc.sbu.ac.ir/article_99584.html?lang=en
- Hosseini, M., Arefi, M., & Sajjadian, I. (2020). Time perspective training package on balancing time and anxiety of students. *Middle Eastern Journal of Disability Studies*, 10, 15. https://jdisabilstud.org/browse.php?a_id=1273&slc_lang=en&sid=1&printcase=1&hbnr=1&hmb=1
- Jafari, Z., & Abdi Zarrin, S. (2022). The relationship between academic engagement, academic identity and academic buoyancy with students' academic adjustment. *Journal of Educational Psychology Studies*, 18(44), 103-122. https://jep.sbu.ac.ir/article_6672.html?lang=en
- Kabineemoghadam, S., Entesar Romani, G. H., Hejazi, M., & Assadzadeh, H. (2019). The effectiveness of training of self-regulated learning and training helpseeking strategies training to educational buoyancy of private schools procrastinating students. *Journal of New Educational Approaches*, 14(1), 33-52. https://nea.ui.ac.ir/article_24427.html?lang=en
- Khavarzamani, P., & Habibi Kaleybar, R. (2024). Predicting academic buoyancy based on cognitive flexibility and academic selfconcept of female high school students. *Rooyesh- e- Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 11(4), 158-168. <https://frooyesh.ir/article-1-3518-en.html>

- Khojasteh Abbasi, F., Tarverdizadeh, H., & Younesi, S. J. (2023). Comparing the effectiveness of teaching cognitive and metacognitive strategies on academic buoyancy. *Jayps*, 4(7), 32-43. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.28212525.1402.4.7.3.5>
- Malekian, N., & Pali, S. (2022). Relationship between goal orientation and academic self-concept with desire for school with the mediating role of students' academic retention. *Management and Educational Perspective*, 4(1), 53-71. https://www.jmep.ir/article_147222_en.html
- Mardane Jahantighi, M. R., Mir, Kh., Mohammadzadeh Sarhadhi, E., & Heidary, Sh. (2022). Investigating the relationship between social competence and its components with students' academic persistence. *Journal of New Developments in Psychology, Educational Sciences and Education*, 5(49), 320-347. <https://jonapte.ir/showpaper/9315850>
- Martin, A. J. (2014). Academic buoyancy and academic outcomes: Towards a further understanding of students with attention- defici hyperactivity disorder (ADHD), students without ADHD, and academic buoyancy itself. *British Journal of Educational Psychology*, 84, 86-107. <https://doi.org/10.1111/bjep.12007>
- Mehri, L., Bakhtiarpoor, S., Eftekharsoadi, Z., & Homaei, R. (2022). Presentation of the structural academic engagement model based on attitudes to education and academic self- esteem: The mediating of academic buoyancy in students. *Journal of Modern Psychological Researches*, 17(66), 287-299. https://psychologyj.tabrizu.ac.ir/article_15272.html?lang=en
- Mohseni, S., Mirgol, A., & Mohseni, M. (2024). Determining the role of critical thinking and information literacy in students' academic degree prognosis. *Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)*, 16(5), 421-429. <https://edcbmj.ir/article-1-2123-en.html>
- Mollahoseini, A. M., Nadei, M., & Sajadian, I. (2022). Effectiveness of favorable academic social behaviors training on the academic engagement and buoyancy of secondary high school male students. *Educational and Scholastic Studies*, 11(1), 145-167. https://pma.cfu.ac.ir/article_2194.html?lang=en
- Mousavi, Kh., Heydari, Sh., & Emadian, O. (2022). The effectiveness of mindfulness training on personal growth and academic persistence of female students of amol farhangian university. *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*, 6(1), 775-783. https://www.islamiilife.com/article_187807_en.html
- Piri, V., Shehni-Yailagh, M., & Atash-Afrooz, A. (2023). Examining the relationship between academic engagement with academic procrastination, school absenteeism and academic performance with mediating role of academic buoyancy in students. *Journal of Psychology*, 26(4), 327-336. <https://psycnet.apa.org/record/2024-37949-002>
- Rabiei, M. (2016). Academic buoyancy: Role of stable and unstable psychological factors. *Biannual Journal of Applied Counseling*, 5(2), 37-56. https://jac.scu.ac.ir/article_12576.html?lang=en
- Razavi Motlagh, F., Naderi, F., Marashian, F., & Zargar Shirazi, F. (2023). Factors affecting academic buoyancy mediated by academic flourishing in female 12th graders in Shiraz. *The Quarterly Journal of New thoughts on Education*, 18(4), 101-121. https://jontoe.alzahra.ac.ir/article_6147.html?lang=en
- Razzaghi Yenghaje, E., Hoseinifar, J., Zadyunes, S., Marefat Ajerlu, M., & Babaie Hefzabad, S. (2019). Prediction of psychological resilience of students based on attachment styles and social support. *Rooyesh*, 8(7), 85-96. <https://frooyesh.ir/article-1-1305-en.html>
- Sadeghi, H. Kh., & Farahbakhsh, K. (2022). The effect of solution focused group counseling on academic buoyancy of highschool female students in Najaf Abad city in the academic year of 2015-2016 (1394-95s.c.). *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 23(3), 220-231. <https://doi.org/10.30486/jsrp.2020.548729.0>
- Salehi, R. (2021). Investigating the role of paternal involvement in academic buoyancy of high school students mediated by satisfaction and academic engagement. *Journal of school psychology*, 10(1), 147-166. https://jsp.uma.ac.ir/article_1130.html?lang=en
- Salehitabar, R., Davari, R., & Ebrahimi Moghadam, H. (2023). Modeling the relationships between academic burnout and problem solving styles with the mediating role of academic buoyancy. *Research School and Virtual Learning*, 11(2), 61-74. https://etl.journals.pnu.ac.ir/article_10406.html

- Shafii, S., & Noormohammadi, S. (2020). The effect of group discussion teaching method on students' academic persistence. *Journal of Research and Studies of Islamic Sciences*, 2(13), 30-41. <https://www.joiasas.ir/showpaper/816342>
- Tahmasebzadeh, D., Sheikhi, M., & Azimpoor, E. (2018). The role of social well-being and academic burnout in predicting students' academic eagerness. *Educ Strategy Med Sci*, 11(2), 83-90. <https://edcbmj.ir/article-1-1427-en.html>
- Yousefvand, M., Ghadampour, E., Sadeghi, M., & Gholamrezaie, S. (2019). The role of academic buoyancy, locus of control and academic excitement in predicting academic resilience. *Research in Teaching*, 6(4), 127-144. https://trj.uok.ac.ir/article_60938.html?lang=en
- Zeinali, Sh., Akbari, B., Sadeghi, A., & Moghtader, L. (2021). Structural model of the relationship between transformational capital, academic achievement and academic well-being, behavioral inhibition mediated by parental psychological control in students volunteering to enter universities. *Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences*, 64(4), 3447-3463. https://mjms.mums.ac.ir/article_19336.html?lang=en

